

Metai XVI.

1905.

Num. 4.

ŪKININKAS

tautiškai-politiškas žmonių laikraštis

išeina kas mėnuo vieną kartą.

Turinys:

Svarbus atsitikimai

II Mūsų spanda. (tęsimas.)

III Revoliucijinis judėjimas Maskolijoje.

Nauji muitai. *Kalvis.*

„Šventoji“ caro valdžia.

Ar reikia mums mokslo šviesos? Eilės. *Laukinis.*

Margumynai. Lietuvos iškaloj. Epigramma. Juokai. Klaidų atitaisymas.

Prekė 10 kap.

Adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpreussen,
Fabrikstrasse No. 27.

„Ūkininko“ pardavinėjimas.

Parsisiųždinamoji metų prekė:

Prūsiose (Vokietijoje) ir Austrijoje	. 2 marki.
Anglijoje	3 šilingai.
Amerikoje ,	75 centai.
Lietuvoje (Maskolijoje) kuvertuose . . .	3 rubliai.

Apgarsinimai priimami „Ūkininke“ po 15 kap. už paprastą eilutę arba jos vietą. —

Naujieji mūsų išleidimai.

Penkiolikai metų sukakus. Ruožai iš „Ūkininko“ gyvenimo.
Parašė *Ukininkas*. Prekė 5 kap. Tilžėje 1905 pp. 16 vidutinio 8^o.

Kaip kas išmano taip save gano. Drama iš trijų veikmių.
Parašė *Dvi Moteri*. (Atspausdinta iš „Varpo“). Prekė 15 kap. 1904 m. pp. 47 in 8^o min.

Is Lenkų sukilimų istorijos. Iš Napoleono gadynės, apie krakosmetį, paskutinį lenkmetį ir kt.

„Šventoji“ caro valdžia. Apie tai, kokios yra valdžios, kokios caro ir jo familijos tiesos, apie caro pagalbininkus, valdininkus ir kt.

Valdžiai spaudą leidus.

ŪKININKAS³

tautiškai-politiškas žmonių laikraštis

išeina kas mėnuo vieną kartą.

Vardan tautos labo, tiesos ir laisvės!

Svarbųs atsitikimai.

II. Mūsų spauda.

(tęsimas.)

Gruodžio mėn. 1904 m. pasirodė Lietuvoj pirmieji valdžios leistieji laikraščiai: „Lietuvių laikraštis“ (savaitinis) ir „Vilniaus Žinios“ (dienraštis). Atsiminus, kad spauda buvo leista 1904 m. pavasaryj, mes matome, kad nuo leidimo spaudos iki laikraščių pasirodymo yra pralinkus daugiau kaip pusė metų. Mat Maskolijoje nieks neturi tiesos ką nors spauzdinti, nepasiklausęs pirma valdininkų ir negavęs jų leidimo. Ypatingai užžiūrimas yra išleidimas laikraščių. Išleistojas turi išpasakoti valdžiai, kokį jis leis laikraštį, apie ką rašys, kam rašys, (ar žmonėms, ar inteligentijai), kaip laikraštis bus brangus ir tt. Pirmneng duoti leidimą valdžia tyrinėja, kas per žmogus laikraščio leidėjas, kuo jis užsiima, ar kartais nenusikaltęs prieš valdžią, ar jai ištikimas ir tt. Leizdama įsteigti kokį nors laikraštį, valdžia pastato tam tikras sąlygas, prie kurių turi taikytis išleistojas — ji užtvirtina tam tikrą laikraščio programą.

Neturėdami po ranka „Liet. Laikr.“ ir „Viln. Žin.“ programų mes negalima nė pranešti skaitytojams jų turinio. Vienas dalykas tik yra mums puolęs į akį, būtent: „Liet. Laikraščio“ programe yra tarp kitko pasakyta, kad nebūtų perkratinėjami teismų nusprendimai, kad būtų skelbiami vien sausi apkaltinimai,

4
arba išteisinimai apskųstųjų. Toks reikalavimas valdžios yra suprantamas: valdžia nenori, kad visūmenė į tą dalyką kištųsi, nesa teismų darbai bijo šviesos, bijo visūmenės akių; teismų darbai Maskolijoje, ypač Lietuvoje, tai slepiniai teismų raštinių, kame tankiai būna įtaisomos sankrovos „atviro teisybės pardavimo“¹⁾ Žinoma, laikraštija nė negali spręsti apie teisingumą teistųjų nusprendimų, nežinodama apkaltinimo priežastį, atsiliepinimo lindininkų etc. Tuo tarpu kitose viešpatystėse leista yra spaudai kištis į tą dalyką, skelbti žinias apie kieno nors suėmimą, apie to suėmimo priežastis, apie atsiliepinimą lindininkų, žinovų etc., nesa tą yra konstitucijos užtikrinta spaudos laisvė.

Gruodžio 1 d. išėjo „Lietuvių Laikraštis“. Nė 1-ame redakcija apreiškė savo programą labai neaiškiai: sako, kad trokšta „suprast mūsų gyvenimo reikalus ir juos užganėdinti, prašalinti jo ydas“, tarnauti „ne atskiram kokiam luomui, bet visuomenei“, saugoti mūsų „lietuviškąsias šventenybes: kalbą, tikėjimą, tautos tiesas“, bet nepasako įsakmai, kokios yra mūsų gyvenimo „ydos“, kokių būdu jas galima prašalinti, kokių būdu bus apsaugotos „lietuviškosios šventenybės“ ir tt.

Aiškiau matyt laikraščio dvasia straipsnyje „Lietuviškųjų raidžių klausimas“. Autorius p. J. M., nurodydamas spaudos leidimo priežastis, ypatingai atkreipia akis ant Rusijos kunigaikščių, rašėjų mokslininkų ir valdininkų, išreiškia jiems dėkingumą, kad rūpinęsi spaudos gražinimu, matyt, manydamas, kad tie visi „geradariai“ lietuviams, o ne Rusijai gero velijo. Lenkdamas galvą prieš galinuosius ir kunigaikščius, p. J. M. tylomis praeina pro tą eilę Lietuvos kankintinių ir darbininkų, kurie buvo tikraisiais lietuviškos spaudos apginėjais ir privertė valdžią panaikinti „klaidingą“ uždraudimą.

Maža to, p. J. M. pasielpia tiesiog netikusiai, atsiliepdamas tokiu būdu: „galima drąsiai sakyti, kad uždraudimas lietuviškųjų senovės raidžių ne mažai prisidėjo prie mūsų rašliavos augimo ir išsilavinimo“. Mat kas

1) Apie panašius skandališkus mūsų teismų darbus buvo rašyta „Ūkininke“ 1902 m. M 10.

rupi p. J. M.: kuomet lietuviai ir patis valdžios tarnai nusprendė, kad uždraudimas lietuviams spaudos yra pra-
gaištingas ne tik lietuviams, bet ir valdžiai, p. J. M.
išgalvojo, kad uždraudimas spaudos buvęs naudingas.
Gaila, kad p. J. M. pasiūlydavo su savo išradimu ir nepa-
siskubino jį apskelbti rusiškuose laikraščiuose, da spaudai
uždraustai esant, nes tuomet gal da būtų pasisekę pratęsti
spaudos uždraudimą, o per tai ir „prisidėti prie mūsų
rašliavos augimo ir išsilavinimo“. Ir tokią nesuomone
paleido „Lietuvių Laikraštis“ į svieta tarytum norėdamas
drauge su p. J. M. pasakyti: lietuviai, nerūgokit per
daug ant valdžios, kuri jums buvo spaudą uždraudus;
matot, kiek per tai yra išėjusių knygų, kaip užaugusi
mūs literatūra!... Ir kits nišmanėlis gal imt ir įtikėti,
kad valdžia uždraudama spaudą daug gero yra lietu-
viams padarius!... Ar-gi nereikia valdžiai džiaugtis
iš spaudos leidimo, įgijus tokius valdžios darbų
apgynėjus?!

Jau tas viens meilinimos prie valdžios ir Rusijos
veikėjų ikvepia abejojimą, kad „Liet. Laikr.“ būtų žmonių
draugas, jų bičiulis, apginėjas, kad jis būtų demokratiš-
kos dvasios laikraštis. Kiti numeriai ir tą abejojimą
išsklaido. Jau № 3-ame raštpalaikij „Musė ir utėlė“
skaudžiai išjuoktas žmonių vargas ir jų nešvarumas.
№ 11 „L. L.“ dar daugiau atskleidžia prieš mus savo
dvasią savo mokslo ir doros pamatus. Korespondentas,
rašydamas iš Šveicarijos savo laiške „Sis tas iš užsienio“
tarp kitko užtėmija, kad Šveicarijoje nors ir kunigai yra
žmonių „guodjami“, bet tų jiems nieks rankų nebučiuoja.
Redakcija priduria nuo savęs tokį pasergėjimą: „negalima
sakyti, būk tas jų paprotys geresnis... mūsų pasilikime
prie savo papročio, papročiai atmestini, jeigu jie blogi“.
Taigi „L. L.“ redakcija mano, kad Lietuvos kunigams
negali pakakti vieno „guodymo“ be „rankų bučiavimo“
ir nusižeminimo, kad „rankų bučiavimas“ esąs gers
paprotys, kad prie jo reikia pasilikti... Matyt, „L. L.“
redakcija bijo, kad kartais tas paprotys Lietuvoje neiš-
nyktų, kad lietuviai nimtų sveikintis su kunigais teip,
kaip su kitais žmonėmis. Toks gynimas nusižeminimo

prieš kunigus gal pritikti tik kunigų laikraščiui: jam, matyt, nerūpi žmonių lygybė, bet rūpi prilaikymas žmonių nelygybės, nusižeminimo vieno prieš kitus, nusi-
lenkimo prieš kunigus, valdžios tarnus, kunigaikščius ir visą „Dievo leistąją“ valdžią svietiskąją ir dvasiškąją.

Kad „Liet. Laikr.“ yra kunigų laikraštis, tai matyt teigti ir iš to, kad tą veik nuo pat pradžių buvo talpinamos kunigų dvasioj parašytos eilės „Iš skausmo į garbę“, o № 11-ame tapo įvestas „Bažnytinis Skyrius“. Taigi mes galima drąsiai sakyti, kad „Liet. Laikr.“ tai yra stovykla sargininkų, nesenei apleidusių savo užsieninę spaudą. Sargyba „tikybos ir tautos“ dabar vadinama „saugojimu lietuviškųjų šventenybių: kalbos, tikėjimo ir tautos tiesų“. Kaip gi „Liet. Laikr.“ saugoja „lietuviškąsias šventenybes“? Kartas nuo karto „L. L.“ raso apie tai, kad lietuviai yra lenkų skriaudžiami bažnyčios dalykuose, bet kaip Lietuvos katalikai yra skriaudžiami valdžios, apie tai „Liet. Laikr.“ nerašo ir negali rašyti: viena jis yra po cenzūros priežiūra, o antra jis pats meilinas prie valdžios ir nori jai tarnauti. Kaip gali saugoti „Liet. Laikr.“ didžiausią savo „šventenybę“ — tikėjimą, tai matyt iš apgarsintos visos eilės cenzūros uždraustų dvasišku knygų¹⁾. Tas apgarsinimas meste meta kunigams į akis apkaltinimą už apleidimą užsieninės spaudos ir įkvepia abejojimą, kad jiems ištikrųjų tikėjimo reikalai rūpėtų. . . .

Be to turime pridurti, kad „Liet. Laikraščio“ išleistuvei ne tiek rūpi žmonių apšvietimas, kiek pelnas, apie ką liudija apgarsinta „Vilniaus Žiniose“ kritika „Liet. Laikraščio“ išleistojo „Pradžiomokslui“ ir „Vilniaus Žinių“ rūgojimas dėl to, kad „Liet. Laikr.“ perspauzdinėja „Vilniaus Žinių“ apmokėtus raštus, dagi užslėpdamas tų raštų šaltinį.

Gruodžio 23 d. išėjo „Vilniaus Žinios“. Redakcija savo išengiamame straipsnyje apreiškė skaitytojams didelį

1) Štai kelios iš tų knygų: „Evangelijos ant nedėldienų ir visų švenčių ištisų metų“, „Kelias į maldingą gyvenimą (Filotea)“, „Pamokslai ant didžiųjų metinių Viešpaties švenčių“, „Žodžiai (Tiesos) apie pamatus katalikų tikėjimo: apie Dievą, tikrą tikėjimą.“ (v. „Liet. Laikr.“ № 10).

džiaugsmą dėlei pasirodymo pirmojo Lietuvos dienraščio, vadina tą dieną „šventa“ ir per džiaugsmą nė nežino „nuo ko toji šventė pradėti.“ Tas džiaugsmas „Vilniaus Žinių“ lagi išaina iš rintumo ribų: antai, redakcija dėkavoja korespondentui už velijimą Lietuvai geros kloties, tarytum vien „Vilniaus Žinioms“ pavesta būtų visa tautos klotis ir visi tautos reikalai; apginėjui rusų politikos Lietuvoje laikraščiui „Sievero-Zap. Slovo“ dėkavoja redakcija tik už sausą paminėjimą apie „Vilniaus Žinių“ išėjimą. „Vilniaus Žinių“ redakcijai, matyt, rodės, kad apie ją spiečiasi visa Lietuva, kad „Vilniaus Žinios“ tai Lietuvos vidurys, Lietuvos širdis.... Tas nepaprastas „Vilniaus Žinių“ džiaugsmas galėjo išdygti tik ant dirvos pilnintelio pasikakinimo: „Vilniaus Žinių“ redakcijai, matyt, rodės, kad lietuviai, susilaukę spaudos ir „pirmojo dienraščio,“ jau yra gavę tai, ko norėjo, ir tiek, kiek norėjo, kad jiems daugiau jau nė norėti nebreik.

Teisybė, ta diena buvo nepaprasta mūsų gyvenime, bet visgi neužsipelnė ant to, kad būtų pavadinta „šventa diena.“ Tokią jau tiesą turėtų švęsti 1 d. gruodžio „Lietuvių Laikraštis“, nesa tai buvo pirmas Lietuvoj pasirodęs laikraštis, o da didesnę tiesą turėtų švęsti savo pasirodymo dienas „Varpas“, „Ukininkas“, Darbininkų Balsas“ ir kt., ką turėjo pergalėt nesulyginamai didesnes kliutis, negu „Vilniaus Žinioms“ teko įstoti į tokią dirvą, kuri nėra gulėjus dirvonais, bet buvo prižiūrima tautos darbininkų per 20 suviršum metų. „Vilniaus Žinioms“ nereikėjo pradėti darbą išnaujo, bet jos jau yra radusios praskintus takus. Nors lietuviškos spaudos gražinimas ir buvo laikomas už labai svarbią sąlygą mūsų tautos kilimo, bet tas reikalavimas nebuvo vienintelis mūsų reikalavimas, ir nė spaudos leidimas, nė lagi išleidimas, pirmojo dienraščio“ negalėjo pilninteliai pakakinti rintai manančios visūmenės dalies, užmigdinti josios budrumą ir nustelbti rūpestį apie tuos mūsų reikalus, kurių cenzūrinė spauda pakakinti negalėjo.....

Programas „Vilniaus Žinių“ teipjau neaiškus, kaip ir „Liet. Laikr.“, bet skirtumas yra tas, kad „V. Ž.“ redakcija stačiai nurodo, kad ji pirmiausiai atsižiūrėsianti

„i Lietuvos žmones ir jų reikalus“, taigi „V. Ž.“ nurodo tokią dirvą, kuri „Liet. Laikraščiui“ nepatinka, nes jis tę mato vargą, nešvarumą. . . .

Dienraščio programos darosi aiškesnis, prisiveizėjus jo turiniui. Pirmutiniuose numeriuose daugiausiai vietos užima politiškos žinios, ypatingai telegramai iš yvairių didelių miestų. Tos politiškos žinios daugiausiai apima reikalus didžiųjų viešpatysčių, kalba apie jų vidaus ir užribinę politiką, jų keliamus klausimus, ginčus, karus ir kt. t. y. apie tokius reikalus, kurie labai mažai rišasi su jaunųjų tautų reikalais. Jei dar atsiminti, kad mūsų sodiečiai yra labai mažai apsišvietę, kad kiti iš jų dar silpnai tepaskaito, kad kalba telegramų paprastai yra sunki, tai mes suprasime, kad tas svarbiausiasis dienraščio skyrius aprūpina reikalus ne tiek sodiečių kiek inteligentų. Ta ydą iš dalies pataiso populiariškai (savo žodžiais) rašytos žinios iš politiškojo gyvenimo, pvz. „Aprašymas Japonų ir Rusų viešpatysčių karo“ (Nė 7) ir kt. Labai geras yra teipgi užmanymas rašyti žinias iš latvių gyvenimo. Galima tikėtis, kad atsiras vieta dienraštyje teipgi ir žinioms iš gyvenimo kitų jaunų tautų. Tuomet politiškas skyrius būtų daug interesingesnis, pilnesnis populiariškesnis. Bet maža to, politiškas skyrius turi apimti teipgi Lietuvos politiškus reikalus, „Vilniaus Žinios“ turi apreikšti šioias ar tokias savo pažiūras apie reikalus mūsų krašto valdymo, apie lietuvių laukiamas šioias arba tokias reformas . . . Bet „Vilniaus Žinios“ 1904 m. nuo svarstymo tokių klausimų, matyt, šalinosi dėl kokių nors nesuprantamų mums priežasčių. Redakcija, apgarsindama „Viršiausiąjį paliepimą“ (Nė 6), prižada, išreikšti savo pažiūras ant to dalyko, bet prižadėjimo savo neišpildo vien pasikakina apskelbimu pažiūrų tulų rusiškųjų laikraščių, tarytum bijodama pati apie tą dalyką kalbėti. Mažumą drasesnė darosi redakcija apsvarstinėdama santikius lietuvių su lenkais (Nė 11, Nė 12), bet ir čia matyt užsilikęs bailumas: kai-kurios praloto Jankaus nuomonės („Rus“ Nė 363) redakcijai nepatiko, bet apie jas redakcija nė žodžio nepasakė.

Vėliaus tas bailumas ėmė eit mažyn, ir paskutiniame

laike „Vilniaus Žinios“ pradėjo talpinti teipgi raštus. kalbančius apie mūsų tautos reikalus ir daromas mums skriaudas. Tai atsitiko ne dėlėi ypatingo „Vilniaus Žinių“ programo, bet dėlėi to, kad „Viln. Žinios“ noroms — nenoroms tapo įtrauktos į sukuri visuotino judėjimo, kuris dabar apima visus luomus ir tautas Maskolijoje. Spauda tapo laisvesnė, bet ne dėlto, kad laisvė spaudos būtų Maskolijoje užtikrinta gyventojams, bet tik dėlto, kad šiame laike vyriausybė yra sunkiame padėjime, reikalauja žmonių pagalbos, bijo juos erzinti To galima tikėtis tolaik, kol tęsis nelaimingoji su japonais karė. Bet ar karei pasibaigus liks teipjau, kaip dabar, to, rodos. nieks negali užtikrinti. Juo neparanku yra pasiduoti svajojimams lietuviams, atsimenant, kad ir ikšiol vienaip buvo pritaikoma cenzūra prie rusų, o kitaip — prie ukrainiečių, finų, lenkų, armėnų ir kitų tautų . . . Spaudos laisvė tē yra didesnė, kame gyventojai daugiau pasigenda laisvos spaudos ir kame varžymas žodžio gimdo slaptą raštų platinimą. Valdžia. norėdama užbėgti už akių prasiplatinimui tokių raštų noroms — nenoroms turi atliuosuoti varžančius spaudą pančius. Tą pat galima pasakyti ir apie mūsų spaudą. Valdžia leizdama spaudą nori „užkirsti kelią ateinantiems į Lietuvą kontrobandos keliu negeistiniems laikraščiams.“ O „užkirsti“ tą kelią galima tik tuomet jei bus atidaryti vartai laisvam žodžiui pačioj Lietuvoj, jei Lietuvos laikraščiai galės spauzdinti tai, ką ikšiol reikėjo spauzdinti užsieniuos. Todėl aišku, kad prilaikymas užsieninės spaudos ir platinimas jos raštų yra įrankiu laisvam žodžiui ginti ir laisvai spaudai įgyti, o apleidimas užsieninės spaudos ir jos numarinimas tai pavedimas mūsų spaudos neapribotai cenzūros valiai.

III. Revoliucijinis judėjimas Maskolijoje.

Dėlėi karės ir kitų priežasčių Maskolijos gyventojai, ypatingai miestiečiai, sukilo prieš vyriausybę, reikalauja, kad šalies valdymas iš rankų valdininkų pereitų į gyventojų rankas. kad būtų susirinkimas, arba seimas, kad gyventojai patis, per savo pasiuntinius išleidinėtų

įstatymus, paskirtų mokesčius, sprestų apie jų sunaudojimą, užžiūrėtų valdininkus (administraciją) ir teistojus, kad būtų užtikrinta laisvė spaudos, tikybos, draugovių, susirinkimų, kad be teismo nieks nebūtų persekiojamas, kad visi turėtų lygias tiesas ir tt. Taigi gyventojai reikalauja visai naujo viešpatystės surėdymo, naujos tvarkos (organizacijos), paremtos ant naujų įstatymų. suteikiančių gyventojams tokias tiesas, kurių jie iki šiol nėra turėję. Toks būdas viešpatystės valdymo, prie kurio priguli ne tik viešpatystės galva, bet ir gyventojai, vadinasi monarchia suvaržyta (apribota), arba konstitucijinė, o tie įstatymai, kurie užtikrina gyventojams tiesą prigulėti prie šalies valdymo vadinasi konstitucija. Todėl, kalbėdami apie šių dienų Rusijos gyventojų reikalavimus, mes galime pasakyti, kad Rusijos gyventojai reikalauja konstitucijos.

Toks viešpatystės valdymo būdas, koks dabar yra Maskolijoje, yra labai naudingas carui ir jo pagalbininkams — valdininkams, todėl jie malonėtų, kad taip liktų ir toliau. Įvesti Maskolijoje konstituciją taikiu būdu nėra galima, nes visi tie reikalavimai yra priešingi dabar esantiems Maskolijos įstatymams, kuriuos saugoja teismai, administracija, policija, kalėjimai, kariūmenė Taigi konstitucija gali būti įvesta, tik nustūmus nuo valdžios carą ir valdininkus ir išardžius dabar esančios tvarkos pamatus, kiti sakant, konstitucija gali būti įvesta tik per kovą, pervartą, arba revoliuciją.

O kad įvyktų kova, reikia, kad žmonės suprastų savo tikrąjį padėjimą ir caro valdžios pragaištingumą, kad norėtų kovoti už konstituciją ir mokėtų savo tiesas ginti.

Ir vakarų Europoj buvo gadynė, kuomet viešpatystės buvo valdomos veik taip kaip dabar Maskolijoje, ir ta gadynė nusitęsė veik iki pusės XIX amžio. Prie geriausiai valdomų šalių nuo senų senovės prigulėjo Anglija, ir pabaigoj XVIII amžio ji buvo pavyzdžiu konstitucijinio būdo valdymo. Garsus prancūzų rašytojas Montesquieu išgyrė konstitucijinį būdą valdymo savo knygoj „Įstatymų dvasia“. Kadangi prancūzų kalba tame laike buvo didelėj madoj, tai ir ta knyga prasiplatino, gali sakyti, po visą

svieta. Kotryna II, Rusijos carienė, būdama po įtekme to garsaus rašytojo buvo net sušaukus 1767 m. seimą, kuris svarstė įstatymus ištisus 1½ metų. Bet tas seimas tapo sušauktas ne gyventojams reikalaujant, bet tik Kotryna norint: seimininkai pasirodė nepriaukę iki politiškojo susipratimo, jie nežinojo lemtai ką daryt ir, gali sakyti, sunkinosi uždėtas ant jų rūpesčiais.

Užstojus ant sosto Aleksandrai I, kuris buvo augintiniu vieno apšviesto pranzūzo ir buvo įgijęs liberališkas pažvalgas, įvyko nauji užmanymai suteikti Maskolijai konstituciją. 1807 tapo paduotas Aleksandrai I konstitucijos projektas, sustatytas Speranskio. Tos konstitucijos pamatai buvo toki:

Įstatymams išleidinėti yra du seimbučių: augštasis neprigulis nuo gyventojų, ir žemasis — gyventojų išrinktas. Rinkimai į seimą atliekami tokiu būdu: pirma renkami vyrai į valščiaus seimą, valščiaus seimas nuo savęs skiria pasiuntinius į paviėtų seimą, paviėtų seimas — į gubernijos seimą ir tik gubernijos seimai siunčia pasiuntinius į viešpatystės seimą. Įstatymai įgija spėką, tik perėjus jiems per abu seimbučius ir užtvirtinus juos carai.

Ministeriai caro skiriami, bet turi išduoti apyskaitą iš savo darbų ne tik prieš carą, bet ir prieš seimbučius.

Bet konstitucija Speranskio nebuvo įvykinta. Tame tarpe gyvenimas Maskoliją traukė į naujas vėžes, suartino ją su tantomis, kurios nors ir buvo Maskolijos užkariautos, bet buvo už ją apšviestesnės ir galėjo būti paveizdu valdymos būdo.

Tokiomis viešpatystėmis, kurios yra turėjusios savo konstituciją da pirm jų užkariavimo, buvo Finija ir Lenkija. Atsikimai, įvykę pradžioj XIX am., verste vertė Aleksandrą I gerbti tų šalių įstatymus ir politiškąjį surėdymą. 1809 m. Aleksandra I leidžia Finijai turėti savo konstituciją ir prisiekia prieš Finijos seimą saugoti konstitucijos tiesas. Lenkija tame tarpe buvo susigražinus dalį išplėštų jai žemių, atsikračius nuo svietimų viešpatysčių globos ir įsikūrus savą viešpatystę, vardu Varšavos Kunigaikštystė, kurios valdžia buvo įstatyta Napoleono I pavidale konstitucijinės monarchijos. 1812 m. nepavykus Napoleoni I užkariauti Maskoliją, ėmė irti Varš. Kun., bet Lenkai nesiliovė kovoje už savo tiesas, ir 1815 m.

Aleksandra I jautėsi prispirtu suteikti Lenkijai tūlą valdymos laisvę, arba autonomiją.*)

Mikalojui I viešpataujant, nelabai buvo saugojamos finų ir lenkų tiesos, užtikrintos jų konstitucijose. Ypač smelkėsi Mikalojus I į Lenkijos vidaus reikalus ir tankiai peržengdavo konstitucijos tiesas. 1830 m., kilus revoliucijai-Prancūzijoje ir Belgijoje, Lenkija teipgi tvėrėsi už ginklo, norėdama nusikratyti nuo maskolių globos. Bet sukilimas tapo suslėgtas, ir Lenkijos autonomija išnaikinta. 1848—49 m. vėl kilo revoliucijos Prancūzijoje, Prūsijos, Austrijoje, Vengrijoje ir kt. Sukilus žmonėms sostai sudrebėjo, baudžiavos liekanos tapo išnaikintos, valdžia karalių tapo apribota, įstatymams leisti tapo sušaukti seimai. Mikalojus I šnairiai žiūrėjo į vakarų Europą ir bijojo, kad revoliucijos vilnis nepereitų ir į Maskoliją. Todėl 1849 metuos, Austrijai paprašius pagalbos prieš sukilusius vengrus Mikalojus I noriai nusiuntė į Austriją 80000 kareivių ir padėjo suslėgti vengrų sukilimą. Bet laisvės troškimo negalėjo suslėgti nė cenzūra, nė kalėjimai, nė kareivių kulkos. Ypač buvo visų atjaučiamas reikalas atliuosavimo žmonių nuo baudžiavos. Kol valdžia buvo stipri, ji ne daug paisė ant troškimų žmonių ir jų užtarėjų, bet kilus Sevastopolio karei (1855—56) Maskolijos valdžia pasijuto sunkiame padėjime, ne tiek dėlei stokos kariūmenės, kiek dėlei stokos tvarkos ir pinigų. Ak tie niekinami ir persekiojami valdžios žmonės yra šaltiniu valdžios galybės: iš žmonių renkami ne tik kareiviai, bet ir pinigai kariūmenei ir visai valdininkijai užlaikyti; nesant pinigų pagenda visa valdžios mašina. O tuo tarpu yvairiuos kampuos kilo žmonės prieš dvarponius — savo prispaudėjus. Tuomet pradėjo kilti pramonė, atsirasti fabrikai, ir buvo reikalingi darbininkai miestams. Daugelis sodiečių metė baudžiavos jungą irėjo į miestus darbo jįškoti, o neradę darbo rinkosi į kuopas ir tankiai užpuldavo ant dvarų. Ūkiai likdavo nesėti, nevalyti, mokeščiai nemokėti. . . . Viešpatystės išdas buvo veik tuščias.

*) Ant kokių pamatų buvo paremta ta autonomija, matyti iš konstitucijos apgarsintos knygutėj „Iš istorijos Lenkų sukilimų“.

Tokiame padėjime buvo šodžius užstojus ant sosto Aleksandrai II. Buvo aišku, kad teip ilgai tęstis negali kad dėlei to didelę turi pragaišti ne tik dvarponiai, bet ir visa viešpatystė ir kad ilgai gali visi žmonės sukilti prieš valdžią ir išgriauti ją iš pamatu, kaip tai yra atsitikę per revoliucijas 1789, 1830 ir 1848 m.

(bus daugiau.)

Nauji muitai.

Senai praslinko ta gadynė, kada kožnas žmogus, arba šeimyna, taisėsi pats sau visus gyvenimui reikalingus daiktus. Tuomet darbas dar nebuvo padalytas, ir kiekvienas turėjo pats susijieškoti maistą, turėjo arti, sėti ir dagoti, turėjo auginties gyvulus, turėjo pats pasidirbti tam tikrus darbo įrankius: kožnas taisėsi sau drapanas, siuvosi batus, statėsi trobas ir t.t. ir visai neprigulėjo nuo kitų.

Bet laikai mainėsi. Pakilus kultūrai,¹⁾ pakilo teipgi žmonių reikalavimai; įvyko darbo padalinimas: vieni apdirbo lankus, kiti siuvo drapanas, kiti pastojo kurpiaais, dar kiti statė trobas, atsi-rado kalviai, račiai, dailydės ir kiti amatininkai. Bet ir prie to žmonija ne pasiliko, ji žengė vis tolyn. Manufaktūra²⁾ užleido vietą industrijai (mašinoms *Red.*) Ką pirma amatininkas pasi-naudodamas visokiais įrankiais dirbo, tai dabar atlieka įvairi-ausios mašinos. Darbininkas, kurs pirma buvo ponas savo įrankių stojosi vergu mašinos. Amatininko vietą užėmė mašina.

Bet industrija negalėjo prisitaikyti prie reikalavimų gyven-tojų; ji turėjo prisitaikyti prie medegos, kurią jai gamta kožnoj žemėje priskyrė. Bet ši medega, kurios industrija pagaminimui savo tavorų (prekių) privalo, ne visur lygiai padalyta. Nėra šiandien tokios žemės, arba viešpatystės, kuri visus gyventojams reikalingus daiktus pati galėtų pasidirbti. Mat gamta visai nepaiso ant sienos, kurią yra ištačiusios viešpatysėts, ar despotai,

¹⁾ Kultūra (lotynų žodis) — įdirbimas (žemės), pataisymas (girių), patobulimas, pagerinimas (žmogaus būsenos, gyvenimo sąlygų, dvasios). *Red*

²⁾ Manufaktūra (lotynų žodis) susideda iš *munus* — ranka ir *facio* — dirbu, darau, taigi ženklina tokį darbą, kuris daugiausia atliekamas rankomis. *Red.*

ji jos neprispažįsta. Todėl industrija kožnoj viešpatystėj dirba tik tokius tavorus, kuriems jai gamta suteikė medegos (materiolo), o iš šitos medegos ji pridirba tavorų ne tiek, kiek tos viešpatystės gyventojai reikalauja, bet tik tiek, kiek ji įstengia pridirbti. Todėl ir atsitinka, kad vyšpatystės turi vieno tavoro per daug, kito per menkai; ir jos yra priverstos tuos tavorus, kurių jos per daug turi, į kitas šalis vežti, o tokius tavorus, kurių ji turi per mažai, arba visai neturi, iš kitų šalių pirkties.

Bet šiandien šitas laisvas mainymas tavorų visai yra kliudomas; vyriausia kliutis yra viešpatystės rubežiai (siena) bei ant jų užkeliamieji muitai. Kožna viešpatystė stengiasi, kiek galėdama, savo sienose prisidirbti tų daiktų, kurių jos gyventojai reikalauja, ir apsunkina tavorų įgabėnimą iš svetimų šalių ne naudai visų viešpatystės gyventojų, arba bent daugumos, bet vien naudai mažos saujelės žmonių.

Antai Maskolija neįstengia visokias gyventojams reikalingas mašinas pasidirbti, o tačiau ji uždėjo ant visokių į Maskoliją įgabėnamųjų mašinų muitą, dėlei kurio pabrangsta Vokietijoje padirbtos ir į Maskoliją įgabėamosios mašinos. Paprastai jos pastoja dar brangesnės už Maskolijoje padirbtąsias mašinas. Jeigu nebūtų muitų tai Lietuvos ūkininkai ir kiti, kurie reikalauja visokių mašinų, gautų jas pigiai iš Vokietijos; berods, tada Maskolijos fabrikantai neturėtų tokio didelio pelno iš savo mašinų: jie būtų priversti jas teipjau pigiau pardavinėti.

Kita vertus, Vokietija uždėdama muitą ant įgabėnamųjų iš Maskolijos ir Lietuvos javų, visiems Vokietijoje gyvenantiems darbininkams pabrangina duoną. Tikt didieji dvaronįs — javų fabrikantai traukia naudą iš šitų muitų, o galiausiai ir pati vokiškoji valdžia. Jeigu muitai nėra peraugšti, ir iš svetimų šalių tavorai gali būti įgabenti, tai tas multas už įgabėnamuosius tavorus plaukia į valdžios kasą. Bet juo multas yra aukštesnis, juo daugiau apsunkina gabėnimas javų iš Maskolijos ir Lietuvos į Vokietiją, ir galų gale dėlei muitų įgabėnimas gali visai sustoti. To vokiškieji dvaronįs mielai norėtų susilaukti, nėra tada jie vieni trauktų naudą iš tokių muitų: jie galėtų pabranginti savo tavorus, pakelti jų kainas, o žmonės, niekur kitur jų negaudami turėtų noroms-nenoroms mokėti, pati valdžia neturėtų

jokio pelno iš tokių maitų, ir viskas pultų į nasrus besochių dvarininkų — agrarų*)

Maskolijoje dēlei maitų javai turi pelėti, ne gal būt par-duoti, ir Maskolijos gyventojams, ypačiai Lietuviams, maitai daro daug skriaudos.

Rodės, kad nepasiseks Vokietijai padaryti derybas su kitoms viešpatystėmis ant pamato maitų tarifo, įstatyto gruodžio 15 d. 1902 m. Bet galiausiai jai tai tik pasisekė siausio mėnesį 1905 m.; o tam ypač kalta karė Maskolijos su Japonija.

Žemiaus paduodu ištrauką iš maitų surašo; ji parodo, kiek markių iki šiol už minėtus tavorus reikėjo maito mokėti už 100 kilogramų (kg), arba 6¼ pūdo, (pd) kiek pagal naujas maitų derybas mokėti reikės ir kiek pagal naują Vokietijos maitų tarifą būtų reikėję mokėti (1 markė — 46 kap. *Red.*)

Už	Maitas senųjų derybų už 100 kg (6¼ pd)	Maitas naujųjų derybų už 100 kg (6¼ pd)	Maitas naujojo tarifo už 100 kg (6¼ pd)
rugius	3,50 markių	5,00 markių	7,00 markių
kviečius	3,50 "	5,50 "	7,50 "
miežius sarinius	2,00 "	1,30 "	7,00 "
avižas	2,00 "	4,00 "	7,00 "
pupas	2,80 "	5,00 "	7,00 "
grybus	1,50 "	2,00 "	4,00 "
obuolius ir kriaušes	4,00 "	8,00 "	20,00 "
nuo 1 XII iki 31 VIII	nieko	2,00 "	2,50 "
jaučius	4,25 "	8,00 "	18,00 "
bulius bei karves	2,25 "	8,00 "	18,00 "
jaunus galvijus	2,00 "	8,00 "	18,00 "
veršius	3,00 "	8,00 "	18,00 "

*) agri — (lotynų žodis) — laukai; agrarai — didieji laukininkai, dvarininkai (Vokietijoje). *Red.*

už	Muitas senųjų derybų už 100 kg (6 $\frac{1}{4}$ pd)	Muitas naujųjų derybų už 100 kg (6 $\frac{1}{4}$ pd)	Muitas naujojo tarifo už 100 kg (6 $\frac{1}{4}$ pd)
avis	3,00 Markių	8,00 Markių	18,00 Markių
kiaulės	3,33 "	9,00 "	18,00 "
žąsis	nieko	nieko	0,70 "
vištas	nieko	4,00 "	6,00 "
sparnočius(negyvus)	12,00 "	14,00 "	30,00 "
šviežią mėsą	15-17 "	27,00 "	45,00 "
sviestą	16,00 "	20,00 "	30,00 "
sūrį	15,00 "	15,00 "	30,00 "
kiaušinus	2,00 "	2,00 "	6,00 "
kailius	18-36 "	30,00 "	30,00 "
kodą(skūrą) diržams	18,00 "	22,00 "	30,00 "
veršio odą.	18-36 "	25-40 "	40,00 "

Už mitulius ir dveigius arklius ikišiol reikėjo be jokio skirtumo mokėti po 10 markių (mk.), už senesnius po 20 mk. už kiekvieną. Pagal naujus derėjimus mažiausias arklių maitas yra 50 mk., kyla su arklio vertybe ir gali pakilti iki 120 mk.

Jau iš šito surašo galime matyti, kad Vokietija padidino muitą ant visų iš Maskolijos ir Lietuvos įgabnamųjų tavorų.

Šitas naujojo maito tarifas bus įvestas vėliausiai 1 d. liepos 1906 m., ir pasekmes jo veikiai pajus ne tik Maskolijoje, bet ir Prūsiose, gyvenantieji lietuviai. Maskolių valdžia būtų turėjusi šį muitų tarifą atmesti, kaipo pragaištingą visiems Maskolijos gyventojams. Bet ji, norėdama tolyn vesti karę su japonais, privalė pinigų, o jau iš nėkur kitur nesitikėjo jų gauti, kaip iš Vokietijos, ir dėlto sutiko su visukuo, ko Vokietijos valdžia nuo jos pareikalavo, nežiurėdama ant to, kad per tai Maskolijos gyventojams daroma yra didelė skriauda.

Iki šiol, norėdami vežti rugius iš Lietuvos į Prūsus, turėjome ant rubėžiaus už kožną pūdą mokėti po 0,57 mk. (28 kap.), bet pagal naujus derėjimas jau prisieis mokėti po 0,80 mk. (40 kap.); už kviečius mokėsi mevieton po 0,57 mk. (28 kap.) 0,88 Mk. (44 kap.), už avižas vieton po 0,45 mk. 0,80 mk. už pūdą. Lietuviai turės savo javus pigiaus parduoti, negu dabar ant tiek, kiek maitas

ant rubežiaus pakilo. Javų kaina, kuri šiandien Lietuvoje yra jau labai žema, dar daugiau puls. Puls teipjau kaina kitų laukininkystės išdirbių. Muitas už galvijų 3—4 kartus bus aukštesnis, negu dabar. Už kiaules mokėsime ant rubežiaus ne po 3,33 mk. (kaip ikšiol), bet po 9,00 mk. taigi nuo svaro beveik 3 fenigius daugiau. Iki šiol už mėsos svarą reikėjo mokėti po 6--8 fenigius maito, o dabar jau turėsime vokiškajai valdžiai atiduoti po 13 $\frac{1}{2}$ fenigių. Už svarą sviesto mokėsime ateityje 2 fenigiu daugiau, taigi 10 fenigių. Išgabenimas javų, arklių, kiaulių, galvijų ir kitų laukininkystės išdarbių dėl to pasidarys kuone visai negalimas, nes už pusę kainos reikėtų juos parduoti. Šitas blogas ūkininkų padėjimas nepasiliks be įtekmės ant darbininkų padėjimo. Ūkininkai nieko ne gaudami už savo tavorus dar daugiau numažys darbininkų algas.

Be to Lietuvoje pabrangs visokie pareiną iš užsienių industrijos tavorai, nėra Maskolija iš savo pusės uždėjo ant jų aukštesnį muitą. Prisieis Lietuvos ūkininkams dar brangiau mokėti už visokias laukininkystei reikalingas mašinas. Įrankiai žemei idirbti pabrangs, o tuo tarpu traukiamas iš žemės pelnas bus mažesnis.

Vien Maskolijos fabrikantams išeis šis naujas muitų tarifas ant gero, nėra jie jau ne privalys bijoti užsieninės konkurencijos,*) jie pagal savo norą pabrangis industrijos tavorus, o žmonės, iš nėkur kitur jų negaudami, turės brangiau už juos mokėti.

Bet dar kitą naudą jie trauks iš šitų muitų. Lauko darbininkai, būdami teip blogai apmokami pulkais trauks į miestus bei fabrikus sau geresnio ir žmogiškesnio pelno jieškoties. Skaitlius darbininkų, norinčių dirbti fabrikuose, su sykiu pasididys ir per tai susimąžs teipjau pelnas šitų darbininkų, o žinoma, iš to vėl vien ponai fabrikantai naudą trauks. Daugelis, apleidę tėvynę, kitur jieškos sau laimingesnio gyvenimo. Atsiras visai nenormališkas padėjimas.

Tą patį tik kitaip vertus, galėsime patėmyti Vokietijoje. Vokietija, kaip jau minėjau, neišstengia užsiauginti sau reikalingų javų bei gyvulių; todėl ji yra priversta pirkties kitose šaliose javų, galvijų, ir kitų laukininkystės išdarbių. Bet aukštieji muitai šitą įgabenimą trikdina. Kainos naminių javų bei galvijų per tai pu-

*) konkurencija — lenktynės. Red.

sėtinai pakils, duona ir mėsa ir kiti gyvatai reikalingi daiktai pabrangs. Vien vokiškieji dvaronys džiaugias sulaukę tokios gadyinės, nes jie vieni, traukia naudą iš aukštųjų maitų. Už tai turi kentėti milijonai darbininkų, kurie turi sukrauti ponams milijonus, idant tie linksmai galėtų gyventi. Ir iš kitos pusės darbininkų padėjimas pastos blogesnis: šale pabrangimo maisto ir jų pelnai susimažis. Vokiškieji fabrikantai, negalėdami laisvai parduoti savo tavorų Maskolijai dėlei uždėto ant jų augštesnio maito, nenorės darbininkams seną algą mokėti, teisindamos, kad dėlei maitų turi savo tavorus pigiau parduoti.

Bet jeigu kas manytų, kad per tai Vokietijoje atpigs visokios mašinos ir kiti industrijos išdarbiai, tas labai apsiriktų. Vokiškieji fabrikantai susitelkę į dideles draugystes, vadinamas sindikatais, neparduos savo tavorų Vokietijoje žiamiau jų pačių paskirtos kainos, ir tą pragaištį, kurią jiems šitie maitai padarys jie stengsis nuversti ant darbininkų pečių. Ant Prūsų lietuvių šitie maitai teip jau atsilieps kaip ant kitų Vokietijos gyventojų. Konzervatyvų bei agrarų apkvailinti lietuviai berods tikisi iš jų didelę naudą turėsią, keli didesnieji ūkininkai be abejonės per šiuos maitus laimės, galės savo javus bei galvijus brangiau parduoti, bet juos mes galime ant pirštų suskaityti. Didžiausia dalis Prūsų Lietuvos ūkininkų tik tiek žemės te turi, kad vos įstengia ant jos savo šeimyną išmaityti: apie pardavimą javų bei gyvulių jie nei manyti negali. Lieka gar bežemiai darbininkai, kurie ir Prūsų Lietuvoje toli persveria skaitlių ūkininkų. Nei vienas negali sakyti, kad tie, kurie, anot Dankanto, šendien kremta iš kruvino delno juodos puspelinės duonos pluta, per anuos maitus palengvinimą savo sunkiam gyvenime apturėtų.

Tokiu būdu ne tik lietuviai, bet ir šimtai milijonų žmonių — vargdienių bus skriaudžiami dėl mažos saujelės dykduonių.

J. Kalvis.

„Šventoji“ caro valdžia jos organizacija ir tiesos.

I. Kaip valdomos yra viešpatystės.

Kiekvienoje viešpatystėje yra valdžia arba vyriausybė paviksle viešpatystės viršininko, arba viešpaties, kuriam privalo

rupėti šalies apginimas ir gyventojų labas. Valdžia viešpatystės viršininko apsirėškia dviem keliais: išleidžiant tam tikrus įstatymus (valdžia įstatomoji: legislatūra) ir įvykinant tuos įstatymus (valdžia išpildomoji: teismas ir administracija).

Nuo viešpatystės viršininko tiesų, politikos, arba šalies valdymo dalykuose, pareina ir viešpatystės valdymo būdas, arba politiškoji viešpatystės organizacija.¹⁾ O viešpatystės viršininko tiesos pareina nuo to, kokias politiškas tiesas turi tos viešpatystės gyventojai.

Jei prie šalies valdymo žmonės visai neprigul, tuomet valdo šalį viršininkas viens teip, kaip jam patinka. Jo valdžia yra nesuvaržyta, neapribota, neapžebota. Toks valdymo būdas yra prasčiausias ir vadinamas yra absoliutizmu, despotizmu, autokratija, biurokratija; viešpatystė, tokiu būdu valdoma, vadinama monarchija neapribota, absoliutiška, despotiška ir t. t.

Jei prie šalies valdymo prigul ne tik viešpatystės viršininkas bet ir žmonės (parlamentas arba seimas, valdybinės tarybos), tuomet valdžia viršininko yra suvaržyta, apribota, arba konstitucijinė (monarchija apribota, konstitucijinė).

Jeigu-gi visa šalies valdžia (ir įstatomoji ir išpildomoji) yra žmonių rankose, jei pats viešpatystės viršininkas ir visi valdininkai yra žmonių renkami, tai tokia valdžia yra vadinama valdžia žmonių, arba demokratiška, o pati viešpatystė — demokratiškoji respublika.²⁾

Svarbiausias daiktas yra įstatymų leidimas: įstatymai parodo, kokia turi but valdžia viešpatystėje, kokios yra tiesos ir priedermės valdžios prieš gyventojus ir gyventojų prieš valdžią, kiek ir kokius mokesčius turi mokėti gyventojai, kaip turi būti suvartoti mokesčiai ir tt. Naudingumas įstatymų pareina nuo to, ar sutinka tie įstatymai su žmonių reikalais, ar ne. O sutikt su žmonių reikalais gali įstatymai tik tuomet, jeigu juos leidžia patys gyventojai, ir dėlto, juo daugiau gyven-

¹⁾ Organon (grekų žodis) — kūno dalis, atliekanti koki nors kūno reikalą (funkciją); organizmas — sutvėrimas; organizacija — susstatymas, sutvarkymas, sutvėrimas dalių (organų), kad išeitų čielybė.

²⁾ Lenkija iki pabaigos XVIII buvo teip-gi respublika, bet prie šalies valdymo prigulėjo tik vieni bajorai (šlėktos), todėl ir respublika buvo poniška, aristokratiška, o ne demokratiška.

tojų prigul prie įstatymų leidimo, juo tie įstatymai gali geriau įtikti gyventojams. Iš to matyt, kad nuo būdo įstatymų leidimo pareina valdžios tiesos ir jos naudingumas. Bet ir geri įstatymai ne daug te gali atnešti naudos, jeigu sūdzios ir administratoriai jų nepildys ir elgsis neteisingai. Dėlto ir sūdzios ir administratoriai turi teip-gi būti prižiūrimi gyventojų. Tokiu būdu išeina, kad valdžia juo yra geresnė, juo daugiau gyventojų prigul prie leidimo ir dabojimo įstatymų ir juo mažesnės yra tiesos viešpatystės viršininko.

Tiesos viešpatystės viršininko arba valdovo dalykuose leidimo ir įvykinimo įstatymų yra aprašytos pamatiniuose viešpatystės įstatymuose, arba t. v. *konstitucijoje*.

Pažinę, kas tai yra valdžia ir kokios yra jos priedermės, mes galime atkreipti akis ant Maskolijos valdžios. Kokia yra Maskolijos valdžia ir ant kokių įstatymų ji paremta, gali parodyti t. v. pamatiniai Maskolijos įstatymai.

II. Caro ir jo familijos tiesos.

Surašas pamatinių įstatymų pasidalina į dvi dali: pirmoje dalyje yra aprašytos „Šventos tiesos ir privilegijos Augščiausios vienvaldiškos Valdžios (įst. 1—81) o antroje — „Surėdymas caro familijos“ (įst. 82—179). Pirmiausiai pakalbėsime apie caro valdžią.

Įstatymai skelbia, kad Maskolijos ciecorius arba caras yra „*Vienvaldys neapribotas*“, t. y. toks valdovas, kuriam priklauso visa valdžia Maskolijoje ir už kurį nėra vyresnio: jam vienam priklauso tiesa leisti įstatymus ir juos daboti, jis viens yra visos viešpatystės tiesdavėjas, sūdzia ir administratorius. Duoda įstatymus ir prižiūri jų įvykinimą caras, pasiūkęs į pagalbą savo giminaičius ir kitus augšto gimimo ponus. Gyventojai ne tik ką nepriklauso prie įstatymų statymo, bet negali kištis nė į kitus viešpatystės reikalus.*) Kad ir valdžia caro būtų labai pragaištinga, kad ir žmonės konuolabiausiai būtų skriaudžiami po juo, tai vis-gi jis negali būt nė prašalintas nuo sosto, nė nubaustas, nė dagi papeiktas: dalyke valdymo

*) Dėlei atstūmimo žmonių nuo tiesos prigulėjimo prie viešpatystės valdymo paprastai sako, kad Maskolijoje nėra konstitucijos.

viešpatystės reikalų jam palikta yra pilna sauvalė: jis nepriklauso nuo kitų, jo valdžia yra neapribota. Tuo tarpu jo valdžios turi visi klausyti: „už priešgynumą kiekvieną laukias nubaudimas ne tik ant šio svieto, bet ir po numirimui, klausyt caro valdžios pats Dievs liepiąs“ (art. 1),

Maskolių caras valdo netik svietiškus reikalus, bet ir tikėjimo reikalus: jis yra galva pravoslavų bažnyčios ir rūpinasi gera klotim ir pasisekimu stačiatikystės (42). Kitiems tikėjimams yra neva pripažinta laisvė (44, 45).

Po caro numirimui sostas pereina ant sūnaus arba, jeigu sūnaus nebūtų ant artimiausio caro giminaičio (3). Pilnumas metų caro ipėdinio sutrumpintas yra sulig 16 metų. Jeigu carui mirus sūnus būtų da ne pilnų metų, tuomet valdžia pereina į rankas ipėdinio globėjų.

Aprašymas caro familijos užima didesnę pusę pamatinių įstatymų (82—179). Čion kalbama apie laipsnius giminystės tarp caro familijos sąnarių, apie paėjimo (geneologijos) knygą, apie garbės vardus (titulus), garbės ženklus (herbus), apie užlaikymą (algas) caro familijos ir apie jos tiesas. Kokios yra tiesos caro familijos ir koks yra jos užlaikymas, verta pakalbėti čion plačiau.

Tarpe sąnarių caro familijos caras skaitomas kaip galva šeimos, ir jo privalo klausyti kiti sąnariai, norint jie būtų senesni už carą, dagi nevalia jiems net sueiti į porą be caro leidimo. Dalyke suėjimo į porą yra labai dabojava, kad ypata cariškos kilties nesusituoktų su ypata žemos kilties. Kas neklauso, tas buna caro nubaustas ir nustoja dalies savo tiesų.

O tiesos sąnarių caro familijos yra labai didelės. Didžiausia jų tiesa yra ta, kad jie, nieko ne veikdami, gal puikiai gyventi. Užlaikymui sąnarių caro familijos ant amžinų laikų yra paskirta daug dvarų, fabrių ir gatavų pinigų, kurie yra po užžiūrėjimu tam tikros įstaigos, t. v. „Glavnoje upravlenije Udielov“.¹⁾

1) Štai ką rašo apie caro ir jo familijos turtus prof. Masaryk laikraštyj *Oesterreichische Rundschau*: Caras valdo daugiau kaip 100 dvarų, kurių viens tik prižiūrėjimas apseina į 25 milijonus frankų (apie 10 mil. rublių), vienų tarnų tę esą 32000. Caro artimiausioji familija (iki 3-čios eilios) susideda iš 33 sąnarių ir valdo 325 dvarus, kuriuose tarnauja 22.000 tarnų; jų valdoma žemė užima 50-tąją dalį Maskolijos ploto ir duoda gryno pelno kas mets po 2 $\frac{1}{2}$ mil. frankų (apie 1 mil. rublių).

Be to artimesniams caro giminaičiams mokamos algos iš viešpatystės kasos: carienė gauna ant metų 200 000 rubl. ir da tiek pinigų, kiek reikia užlaikymui jos rūmų, našlė gauna tiek jau, kiek pati carienė, ipėdinis 100 000 rubl. ir užlaikymui savo rūmų, ipėdinio pati — 50 000 rubl., caro vaikai nepilnamečiai — po 33 000 r., ipėdinio vaikai nepilnamečiai — po 20 000 rubl. Išteikant caro dukterei arba anukei duodamas iš kasos 1 milijonas rublių dalies, tolimesniams giminaičiams po 100 000 rubl. arba mažiau. Kiti caro giminaičiai ir vaikai pilnamečiai caro ir ipėdinio gauna užlaikymą iš kasos „Udielių“. Kadangi caro familia yra labai didelė (per 50 žmonių), tai galima numanyti, kad ant jos užlaikymo išeina daug milijonų rublių. Kiek išeina pinigų tikrai, sunku suskaičiuoti, nės įstatymuose ne paminėta, kiek išeina pinigų užlaikymui rūmų carienės, caro motinos (našlės) ir caro ipėdinio. Be to nér pasakyta, kiek išeina pinigų pačiam carui ir jo rūmams. Matyt, kad tame dalyke carui palikta yra pilna valia imti iš viešpatystės kasos tiek pinigų, kiek tiktai yra galima ir norima. Ant vieno tik algų carienei, caro motinai, ipėdiniui, dviems broliams (po 150 000 rubl.) ir dviem jo seserim (po 50 000 r.) išeina 900 000 rubl. Caro keturios dukters, da-gi tos, ką da vos tik ant kojų pastovi, gauna algos po 33 000 rubl. ant metų (sykiu 132 000 rubl.) Tokiu būdu tik ant artimiausių caro giminių (7 didelių ir 4 mažų) išeina ant metų daugiau, kaip 1 milijonas rublių vienos tik algos. Tie pinigai mokami ne už koki nors darbą (maži vaikai negal dirbt), bet duodami dykai, tik už tai, kad jie yra kilę iš caro giminės ir kad jie galėtų puikiai cariškai gyventi. Jeigu kas iš caro giminaičių užima kokią-nors augštą vietą, tai už tai jis ima algą skyrium. Kadangi paskyrimas augštų vietų pareina nuo paties caro, tai gauti tokias vietas jiems labai lengva.

Norint išteisinti tokią caro valdžią, reikia, žinoma, tikėti, kad caras yra ne paprastas žmogus, kad jis yra tobulas, neklystas, visąžinas, visagalis, geriausias, mielaširdingiausias, žodžiu sakant turi ypатыbes paties Dievo. Norėdami įkvėpti toki tikėjimą įstatymai garsina, kad tiesos ir privilegijos caro esančios „šventos“ ir kad pati ypata caro esanti teip-gi „šventa“.

Toki tai yra pamatiniai Maskolijos įstatymai. Jie parodo visą dvasią Maskolijos valdžios ir jos įstatymų. Kiti įstatymai

ne gali priešintis pamatiniams įstatymams, bet turi ant jų pasiremti ir prie jų taikytis.

III. Caro valdžia — valdininkų valdžia

Viens caras, negalėdamas valdyti visą viešpatystę, dalį savo „šventos ir neapribotos“ valdžios paveda išrinktiems savo tarnams: vieniems paveda tiesą rūpintis stačiatikystės reikalais (Švenčiausias Sinodas), kitiems paveda tiesą leisti įstatymus (Viešpatystės Taryba), tretiems — reikalus sūdo ir administracijos (Senatas ir ministerijos).

Švenčiausias Sinodas yra tai augščiausia dvasiška valdžia Maskolijoje. Didžiausias jos rūpestis yra ne tik apginti ir sustiprinti pravoslaviją, bet ir praplatinti ją tarpe kitų krikščionių ir stabmeldžių. Švenčiausias Sinodas pats neišleidžia įstatymų apie tikėjimo reikalus, bet turi didelę įtaką ant Viešpatystės Tarybos. Sinodas veisia cerkvines mokyklas, kur mokina vaikus garbinti ne tik Dievą, bet ir carą, išprašo nuo valdžios pinigų platinimui pravoslavijos tarpe svetimų tautų, persekioja svetimus tikėjimus, platina dvasiškas knygas ir tt.

Įstatymams leisti yra Maskolijoje t. v. *Viešpatystės Taryba*, prie kurios prigul ministeriai (4) ir kiti augščiausi viešpatystės valdovai, išrinkti paties caro. Pirmsėdžiu Tarybos yra caras arba jo paskirtas vietininkas (5, 6). Viešpatystės Taryboje susėda visi pagal „čėną“¹⁾, kas turi augštesnį „čėną“, tas sėda arčiaus prie caro; po dešinei pusei caro sėdi caro giminiečiai (kunigaikščiai) ir ministeriai, po kairei kiti sąnariai Viešpatystės Tarybos (apie 20 ponų). Viešpatystės Taryba pasidalina į 4 skyrius arba departamentus: viename apsvarto reikalus išleidimo įstatymų ir jų įkūnijimo (tiesdarystės administracija), trečiame reikalus civiliškus ir dvasiškus (teisingumo, policijos, tikėjimo), ketvirtame reikalus viešpatystės ekonomijos (pramonės, pirklybos, mokesčių ir tt.) Apie reikalingumą išleidimo naujų įstatymų sprendžia arba pats caras arba jo pagalbininkai (ministeriai, senatoriai ir kiti). Klausimai apie išleidimą įstatymų tankiausiai būna svarstomi pirma departamentuose, o iš depar-

¹⁾ Į viešpatystės Tarybą ir Senatą paskiria caras tik ponus „pirmu trijų čėnų arba klasų (kuriuos vadina „prevoschoditelstvo“ ir visoko prevoschoditelstvo“).

tamentų pereina į susirinkimą visų sąnarių Viešpatystės Tarybos. Sušaukimas Tarybos prigul nuo paties caro. Prie Viešpatystės Tarybos prigul teip-gi dalis reikalų administracijos ir sūdo, butent: apgarsinimas karės, užbaigimas karės (santaika), surašas viešpatystės pelno ir išlaidų perkratymas, carui leidus, skundų, paduotų ant sąnarių Viešpatystės Tarybos, ant ministerių, general-gubernatorių ir kitų (23). Nė viens sutarimas Viešpatystės Tarybos negali būt išleistas, carui jo nepatvirtinus. Visi įstatymai turi pereiti per jo rankas ir turi būt aprūpinti jo parašu. Jeigu koks nors įstatymas būtų priešingas naudai caro arba jo familijos, tai, žinoma, toks įstatymas liktų be caro parašo ir neturėtų nėkokios vertybės. Bet sąnariai Viešpatystės Tarybos negal kelti rankos priešais savo viešpatį, kuris tik pašaukė juos pildyti savo „šventą valią“. Jie gerai supranta, kad esant tokiai tvarkai jie pats įgyja dideles tiesas ir gali turėti iš to didelę naudą. Įstatymai, kuriuos jie išleidžia negali būt priešingi jų pačių reikalams. Viešpatystės Taryba leidžia tokius įstatymus, kurie yra naudingi valdžios tarnams. Kadangi daugelis iš sąnarių viešpatystės Tarybos ir pats caras turi savo dvarus, fabrikus ir yra turtingi, tai aišku, kad neparanku yra išleisti įstatymus, prieštaraujančius reikalams dvarponių, fabrikantų, bankierių ir kitų turtingų ponų, juo kad tie ponai tankiai paskolina valdžiai pinigų (žinoma už didelius procentus).

Dabojimas ir įvykinimas įstatymų yra pavestas *Senatui*, kuris užžiuri visus reikalus sūdo ir administracijos. Prie Senato prigul ministrai ir kiti dideli ponai, caro išrinkti, kurie buvo užėmę augštas vietas administracijoje arba sūde (apie 20 ponų). Senatas dalinasi į 6 skyrius arba departamentus, tarpe kurių yra teip-gi du kasacijos departamentu civiliškų ir kriminališkų bylų, kur galutinai išriša, kas kaltas, o kas teisus. Be to prie Senato prigul rūpestis apie užlaikymą tvarkos ir ramumo visoje viešpatystėje, apie tikrą pildimą įstatymų, apie teisingą apsėjimą ministerių, gubernatorių ir kitų didelių valdininkų, apie sušėlimą žmonių, atsitikus badui, koleraui arba kitai kokiai nelaimei.

Skundai ant senatorių reikia siųsti ciecoriui, kuris paduoda tokius skundus peržiūrėt tam tikram susirinkimui Viešpatystės Tarybos ir jeigu koks nors skundas būtų teisingas, tuomet jis

būna perduotas susirinkimui visų senatorių (218). Tokiu būdu skundai toki galutinai pereina į rankas pačių apskųstųjų.

Po užžiūrėjimu Senato yra ministerijos, kurioms pavestas yra pildymas atskyrų viešpatystės reikalų.*) Kiekviena ministerija pasidalina vėl į skyrius arba departamentus. Ant ministerijų yra vyresniaisiais ministrai, kuriuos išrenka caras, o ant departamentų-departamentų direktoriai, kuriuos pasirenka ministrai, o užtvirtina caras. Prie ministerio yra kancelarija, pagalbininkas ir taryba, kuri susideda iš departamentų direktorių. Ant tarybos reikale gali būt užkviešti ir neprigulintieji prie ministerijų ponai (dvarponiai, fabrikantai, bankieriai, turtingi pirkliai), bet jų balsas prie išrišimo kokio nors klausimo yra mažos vertybės (art. 15). Svarbesnius dalykus apsvarsto susirinkimas ministerių (Taryba, arba ministerių Komitetas).

(Toliaus bus.)

Ar reikia mums mokslo šviesos?

Nereikia mums saulės, šviesos,

Nereikia šiltų spindulių:

Mes norime miego, tamsos,

Nekenčiame mokslo žmonių.

Jei Dievas aukščiausias norės,

Sapnuosime saldžius sapnus,

Ir moters saldžiai mus mylės,

Supuodamos vaikus mažus.

Švenčiausia Panelė užtars,

Ištrauks iš nelaimių vargų

Ir mylistos saujomis bers,

Tik siūskime daugel maldu.

Rožančių su baimė kalbėt —

Gražiausia malda tamsoje,

Sukniubus, užsnūdus klūpėt

Su vario kryžiu rankoje.

Rublius nugabenk ant mišių,

Kaip duonos nebus, pasninkauk!

Už dušias maldauk mirusių

Ir mylistų Dievo vis lauk!

Kas rytas „adynas“ giedok,

„Karunką“ bumbėk vakarais —

Ir galvą užklojęs miegok,

Apsvaigintas Dievo sapnais.

Pameskime arę laukus:

Kad Dievas padės, užderės,

Ir piasime puikius javus,

Grūdai, kad ir džius, nebyrės.

Ir moters dribsokit ramiai;

Kam rūpintis — balbės užaugs,

Bus duonos, gyvenkik smagiai,

Duos Dievus, o velnias netrauks!

Nereikia mums mokslo šviesos,

Nereikia nė jo spindulių;

Mes turime Saulę tiesos,

Mus Dievas apgįs nuo žmonių, Amen.

L-nis.

*) Ministerijos yra šios: kariūmenės, užsienių dalykų, žemdirbystės, apšvietimo, komunikacijos (kelių), teisingumo (justicijos), vidaus dalykų, caro rūmų.

M a r g u m y n a i.

Lietuvos iškaloj!

Mokintojas aiškina prasmę žodžio *verkia*.

Mokintojas (rusiškai) Parodyk, kaip vaikas verkia!

Mokinys (teipgi rusiškai) Nesuprantu . . . nemoku . . .

Mokintojas. Na aš tau parodysiu! (tveria ir suka vaikui ausis).

Mokinys. (verkia gargalinoja) Ai! ei! . . .

Mokintojas. Na, dabar žiurėkit, kaip vaikas verkia! Ar supratot, ką reiškia žodis *verkia*?

Mokiniai (lig viens) Supratom, supratom!

Mokintojas (šneka sau vienas, nuėjęs nuo vaikų). Mat, kaip galima apsieit mokykloj be lietuviškų žodžių*). Už tokį pyldimą valdžios reikalavimų tikiuos greit apturėt paaukštinimą. *Tututis*.

Epigramma.

„Tėvynės Sarg’s“ su priedais jo
Naudings davatkom, kunigams,
Ši-tą suvyniot, teip kam-nors
Ir pasibovytie vaikams. —

Jons Kas-nors.

Juokai. Motyna ir išdykęs vaikas.

Motyna. Oi, Vincuti, vaikeli, ko verki!?

Vaikas (rėkdamas) Su-simušiau! . . .

Motyna. (su nuostaba) Oi, mano vaikas. . . O ar labai Vincuti?

Vaikas. (Supykęs). Lipk į vyšnią, pulk į rusį — tai žinosi! . . .

J. J. Kas-nors.

Klaidų atitaisymas.

„Ūk-ke“ № 3 „Kankinių Kasos“ apyskaitoj įsiskverbė kelios klaidos:

Parašyta: 585,63; turi būt: 586,63

275,39; " " " 276,39.

1254,85; " " " 1154,58.

*) Paskutinis reikalavimas tokio mokymo būdo, vadinamo „naturališkuoju metodu“ tapo apskelbtas aplinkraštyje (cirkuliorij) Suvalkų moksliškos direkcijos 9 u. d. vasario (27 sausio) 1904 m. su № 1070.

Atsakomasis Redaktorius J. Lapinas; Tilžėje.

Spauzdinta J. Schoenke, Tilžėje.

Turinys „Varpo“ N. 9—10. p. m.

Maskolija prieš Europos teismą. — Nacionalizmas. A. Š. — Prie mūsų statistikos. X. — Lenkų katalikiškos draugystės Maskolijoj. *Jurgis Spurgis*. — Laimės tarnai, Legenda. Iš rus. vertė *Jer.* — Gegužinė. *Lendré*. — Raštų peržvalga. — Iš lietuviškų laikraščių. — Laiškas į Varpo ir Ūkininko Red. — Atsakymai. Aukos L. D. P. reikalams. Prisiūsti R-jai nauji spaudiniai.

Turinys „Varpo“ N. 11. p. m.

Dviguba našta. — Mūsų vyriausias tikslas. *Tilvikas*. — Prie mūsų taktikos. *Berželis* ir *K.* — Maskolija prieš Europos teismą. — Iš svetimų laikraščių. — Korespondencijos: Vilnius. Maskolija. — Nuo „Žiburėlio“. — Aukos L. D. P. reikalams.

Turinys „Varpo“ N. 12. p. m.

Metams baigiantės. — Ar tautystės pamatu gali būti vieni tik materiališki reikalavimai. *Kukutis*. — Yvairūs balsai. *Valkata*. — Zemstų atstovų balsas. Vertė S. Z. — Maskolija prieš Europos teismą (pabaiga). Z-s. — Iš mūsų laikraščių. — Dėlei p. Berželio straipsnio. — Žodis į „Ūkininko“ globėjus. *Vanagėlis*. — Atsakymai.

Turinys „Varpo“, N. 1 ir 2.

Lietuvių balsas. — Ar revoliucija ar reformos? — Iš revoliucijino judėjimo Rusijos viešpatystėj. — Nauja Rusijos politika ir Lietuva. — Iš literatūros ir gyvenimo. — Amžina legenda. — Cicilikai. — Pikta valia. — Korespondencijos. — Vilnius. — Du laiškų iš Šiauro. — „Rūtos“ atsiliepinimas. —

Turinys Varpo N. 3.

Nauji monai. — Apie mokyklas. — Pro domo sua. — Ukrainiečių spauda Rusijoje. — Iš revoliucijinio padėjimo Rusijos viešpatystėj. — Litvomanai. Drama 4-iose veikimuose. — Korespondencijos. — Senapilė. — Suvalkai. — Lenkija. — Ukraina.

1. Trumpa senovės lietuvių istorija. 1892. pp. 56 . . .	10 kap
2. A. V. Kas kaltas? 1894. pp. 24 . . .	10
3. Kaukazo belaisvis. 1894.	5
4. Musų pasakos. 1894. pp. 26	5
5. Jurgis Kastrijotas. 1894. pp. 13.	5
6. Dr. Baltušis. Vakaras Tilviko pirktelėje. 1894. pp. 15 . . .	5
7. Krumplių Jonas. 1895. pp. 36	10
8. Trusas ir kapitolas. 1896. pp. 42.	10
9. Šventmikis. Parmazonas arba baisumas Dievo rustybės. 1897. pp. 36	10
10. P. A. Apsakinėjimai apie žemę, vandenį ir orą. 1898 pp. 48	10
11. Š-s. Maskolių valdžia ir žmonės. 1898. pp. 54.	10
12. Žemaitė. Paveikslai (iš „Ukininko“). 1899. pp. 36	5
13. Žemaitė. Paveikslai (iš „Varpo“). 1899. pp. 47	5
14. Pagaikštis. Bitės. 1899. pp. 24	5
15. Mykolaitis. Mindaugis. 1899 pp. 58	5
16. Ar dabar yra baudžiava? 1899. pp. 56	10
17. Lazdynų Pelėda. Kas priešius? 1900. pp. 32	5
18. Bitė. Tėvas ir sunus. 1900. pp. 23	5
19. Žemaitė. Valšėiaus sudas (komedija). 1900. pp. 19	5
20. B. Kova (drama). 1900. pp. 40	10
21. A. Mickevyčius. Velinės. 1900. pp. 68	15
22. J. B. Grabnyčių žvakė. 1901 pp. 31	5
23. Žemaitė Paveikslai (iš „Varpo“) 1901. pp. 42	10
24. Lazdynų Pelėda. Sugriautas gyvenimas. 1901. pp. 29 . . .	5
25. Tv. Šunadvokatis. 1901. pp. 48	12
26. Parapija ir kunigas. 1901	5
27. Ž. „Ne gadaj“ arba Baisus sapnas. 1902. pp. 18	5
28. B. Nebepirmas. 1902. pp. 23	5
29. Žemaitė. Atminimai. 1902. pp. 23	5
30. Dvi Moterys. Veinias spąstnose. 1902. pp. 62.	10
31. L. P. Judošius. 1902. pp. 11	5
32. L. P. Klajunas. 1902. pp. 60	20
33. Karolius Jak-s. Vaidila. Originališka novelė. 1902. pp. 15 .	10
34. J. Barzdyla. Apsireiškimai iš žemės gyvenimo. 1902 pp. 44 .	10
35. Nežinomas. Rykštės. 1902 pp. 24	5
36. Iš. Seno kareivio papasakojimas. 1902. pp. 16	5
37. Dvidešimtmetinės „Auszros“ sukaktuvės. 1903. pp. 62 . . .	50
38. Tautiškas atgijimas Lietuvių ir kitų jaunų tautų. 1903 pp. 40	15
39. Žemaitė. Kunigo nauda velniai gaudo. 1903. pp. 24. . . .	5
40. — Sodžiaus vaizdeliai. 1903. pp. 24	5